

רבי מאיר בברייתא שאם שילם במזיד אין תשלומיו תשלומין ואין
הפירות של הכהן, ואין קידושו קידושין, וקשרין אשת איש
לעלמא – ובכך אנו מתירים לאשה זו, שמן התורה היא אשת איש,
להנשא לכל העולם, ומוכח שחכמים עוקרים דבר מן התורה.
דוחה הגמרא: אין כוונת רבי מאיר לומר שאין תשלומיו תשלומין
לגמרי, אלא מאי 'אין תשלומיו תשלומין' דקאמר רבי מאיר, דבעי
למיתר שְׁלומי חולין מְהוּרין – שעליו לשוב ולשלם לכהן פירות
חולין טהורים, אך גם הפירות הראשונים שייכים לכהן, ואם קידש
בהם אשה, הרי היא מקודשת.
תמדה הגמרא: אי הָיָה, סומכים היינו רבנן – דברי סומכוס בשם
רבי מאיר הם כדברי רבנן, ובמה נחלקו, הרי גם לרבנן תשלומיו
תשלומין וחייב לשוב ולשלם שנית. מתרצת הגמרא: אָמַר רב אָהֵא
בְּרִיהַ דְּרַב אֵיקָא, קְנִסוּ שְׁוֵנֵי אֲמִי מִיֵּד אֵיקָא בְּנִינְהוּ – המחולות
ביניהם היא האם אגב כך שקנסו את המזיד, קנסו גם את המשלם
בשוגג, לדעת סומכוס בשם רבי מאיר קנסו רק את המשלם חולין
טמאים במזיד, אבל אם שילם בשוגג לא קנסוהו, ואילו לדעת
חכמים קנסו אף את המשלם בשוגג שיצטרך לחזור ולשלם חולין
טהורים.
הגמרא מביאה ראייה אחרת שחכמים עוקרים דבר מן התורה: תָּא
שְׁמַע, שנינו בברייתא, דם קרבנות העומד לזריקה על המזבח,
שְׁנַמְמָא וְזֶרְקוּ, אם נעשה כך שְׁוֵנֵי הוֹרֶצָה הקרבן לבעלים ונתכפרו
בו. אבל אם עשה כך בְּמִזִּיד לא הוֹרֶצָה הקרבן לבעליו וצריכים
להביא קרבן אחר להתכפר בו. וְהָא הָכָא, בדם שנטמא,
דְּמִדְאֻרְיִיתָא אֲרַצְיָי מְרַצָה – מן התורה הקרבן מרצה, אף שהיה
הדם טמא, והבעלים מתכפרים, והראיה לכך מְדַתְנָא בברייתא,
עַל מָה תִצְיִן מְרַצָה, עַל הָדֵם וְעַל הַבָּשָׂר וְעַל הַחֵלֶב שֶׁל קֶרְבָּנוֹת
שְׁנַמְמָא, בֵּין שְׁוֵנֵי בֵּין בְּמִזִּיד, בֵּין בְּאִוְנֵם בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּקֶרֶבֶן יָחִיד
בֵּין בְּקֶרֶבֶן צִבּוֹר. ומכל מקום אֲמַר רַבְּנָן, שבמזיד לא הוֹרֶצָה, ויביא
קרבן אחר, וְקָא הָדָר מְעִיל חוּלִין לְעֹרֶה – ונמצא שהוא חוזר
ומקריב בהמה שמדאורייתא היא חולין, שהרי כבר התכפר,
ומוכח שיש כח לחכמים לעקור דבר מן התורה, ולהתיר להביא
חולין בעזרה.
דוחה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמֵינָא, אין כוונת הברייתא שבמזיד
יביא הבעלים קרבן נוסף, אלא מאי 'לא הוֹרֶצָה' דקאמר התנא
בברייתא, שאמרו חכמים שלא הורצה הקרבן בזריקת הדם לְהַתִּיר
את הַבָּשָׂר בְּאִכְלָהּ, אֲבָל בְּעֵלִים נִתְכַּפְּרוּ בּוֹ ואינם צריכים להביא
קרבן אחר.
ממשיכה הגמרא ומוכיחה: סוף סוף קָמַתְעָקְרָא אֲכִילַת בָּשָׂר –
עוקרים חכמים בגזירתם את המצוה של אכילת הבשר של הקרבן
שדמו נטמא במזיד, וְהִי בְּתִיב בתורה על אכילת בשר הקרבנות
'וְאָכְלוּ אֹתָם' (והכהנים) אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם' (שמות כט לג), ופסוק זה מְלַמֵּד,
שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וְיַעֲלִים מִתְכַּפְּרִים, ומוכח מהברייתא שעקרו
חכמים מצוה עשה של אכילת הכהנים בבשר הקרבנות.
דוחה הגמרא: אָמַר לִיה רבא לרב חסדא, 'שָׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה' שְׁאֵנִי –
שונה הוא דבר שעקירתו על ידי חכמים בהימנעות מקיום מצוה,
שבוה גם אני מודה שיש כח לחכמים לומר לאדם שימנע מלעשות
מצוה מסוימת באופן מסוים, וכגון כאן שציוו את הכהנים שלא
לאכול מבשר קרבן כזה, שנוקד דמו בטומאה במזיד. אך עדיין אין
מכאן ראייה שיש כח לחכמים לומר לאדם לעבור עבירה ב'קום
ועשה', וכגון בדברי רב חסדא (לעיל פט). שהתורם מהטמא על
הטהור במזיד, אפילו מה שתרם אינו כלום, וחוזר לטבול, שזו
עקירה ב'קום ועשה', לומר שאותם פירות שמדאורייתא חל
עליהם שם תרומה, יוצאים לחולין, ומותרים לזרים.

רב חסדא מביא ראייה אחרת לדבריו מהמשך אותה ברייתא שיש
כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה. שנינו בברייתא: וְאוֹכְלַת
אשתו הקטנה בְּגִינָה תְרוּמָה, כדן כל אשה הנשואה לכהן. ואף
שמדין תורה אין היא נשואה לו, ואסורה בתרומה. דוחה הגמרא:
הברייתא עוסקת בְּתְרוּמָה דְּרַבְּנָן, אך באמת אסור לה לאכול
תרומה דאורייתא.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת כדי להוכיח ממנה האם יש כח ביד
חכמים לעקור דבר מן התורה: ישראל שאכל תרומה חייב לשלם
לכהן את שיעור התרומה בתוספת חומש, שנאמר, (ויקרא כב יד)
'וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשֹׁגְגָה וְיִסֹּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת
הַקֹּדֶשׁ'. חכמים פירשו, שצריך האוכל לתת לכהן פירות חולין
כנגד מה שאכל, כמו שנאמר 'וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ', שיתן לכהן
דבר הראוי להיות קודש, והיינו פירות חולין, ואותם הפירות
שמחזיר לו, נעשים תרומה. תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, אדם שאכל
בשוגג פירות של תְרוּמָה מְמָאָה, מְשַׁלֵּם לכהן פירות חולין מְהוּרִים.
ואם עבר וישלם לכהן פירות חולין מְמָאִים, סוֹמְכִים אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי
מֵאִיר, שאם שילם את הפירות הטמאים בְּשֹׁגְגָה, שהיה סבור
שהפירות שהוא משלם טהורים, ואחר כך התברר לו שהיו
טמאים, תְּשֻׁלְמוּ תְּשֻׁלְמוּן, וחל על הפירות הטמאים שם תרומה.
אך אם שילם פירות טמאים בְּמִזִּיד, שידע שהם טמאים, קנסוהו
חכמים שאין תְּשֻׁלְמוּ תְּשֻׁלְמוּן, וצריך לחזור ולשלם פירות
טהורים. וְחֲכָמִים אֲמַרְיִים, אַחֵר זֶה וְאַחֵר זֶה תְּשֻׁלְמוּ תְּשֻׁלְמוּן, וחל
על מה ששילם שם תרומה, ונתקנו חכמים שבין בשוגג ובין במזיד
חוזר וּמְשַׁלֵּם חוּלִין מְהוּרִין.
מבררת הגמרא את דברי הברייתא: וְהוּיִין בָּהּ – נשאנו ונתנו
בביאור דברי הברייתא, ששנינו בה שאם שילם פירות טמאים
בְּמִזִּיד, קנסוהו חכמים שאין תְּשֻׁלְמוּ תְּשֻׁלְמוּן, וקשה, מדוע
קנסוהו, והרי אדרבה, תָּא עָלָיו בְּרַבָּה, דְּאֵבֵל מִיֵּנִיהּ – שהרי אכל
משל הכהן מִיֵּד, דְּלֹא קָחָיו לִיה בִּימֵי טוֹמְאָתוֹ – דבר שאינו ראוי
לאכילה לכהן כשהוא טמא, והיינו תרומה טמאה, וְקָא מְשַׁלֵּם מִיֵּד
דְּקָחָיו לִיה בִּימֵי טוֹמְאָתוֹ – והוא משלם לכהן דבר הראוי לו
כשהוא טמא, והיינו חולין טמאים, ומדוע קנסוהו במזיד שאין
תשלומיו תשלומין. ובתירוץ קושיא זו אָמַר רַבָּא, וְאֲמַר לָהּ בְּרַבִּי,
תְּפִירִי מִיִּחְפָּרָא וְהָכִי קָתְנִי – יש ללמוד את הברייתא כאילו היא
חסירה, וכך יש לשנות בה, אדם שאכל בשוגג תְרוּמָה מְמָאָה,
מְשַׁלֵּם לכהן בָּל דָּחָה – כל שהוא, כלומר מה שירצה לשלם ישלם,
ואפילו פירות חולין טמאים. אֲבָל בשוגג תְרוּמָה מְהוּרָה, מְשַׁלֵּם
לכהן פירות חולין מְהוּרִין. ואם עבר וישלם לכהן פירות חולין
מְמָאִים, סוֹמְכִים אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, אם שילם את הפירות
הטמאים בְּשֹׁגְגָה, תְּשֻׁלְמוּ תְּשֻׁלְמוּן, והפירות ששילם נעשים
תרומה. אך אם שילם בְּמִזִּיד, אין תְּשֻׁלְמוּ תְּשֻׁלְמוּן, ולא חל על
הפירות שם תרומה, אלא הם נשארים חולין וחוזרים לבעליהם,
וחייב לחזור ולשלם לכהן פירות טהורים. וְחֲכָמִים אֲמַרְיִים, בֵּין
בְּשֹׁגְגָה בֵּין בְּמִזִּיד תְּשֻׁלְמוּ תְּשֻׁלְמוּן, וחל על הפירות שם תרומה
והם של הכהן, וְחֹזֵר האוכל וּמְשַׁלֵּם לכהן פירות חולין מְהוּרִין
אחרים.
לאחר שביארה הגמרא את הברייתא, מוכיחה ממנה הגמרא שיש
כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה: וְהָא הָכָא, דְּמִדְאֻרְיִיתָא גַם
כששילם במזיד פירות טמאים על התרומה שאכל, תְּשֻׁלְמוּ מְעִילָא
הָיוּ – תשלום טוב הוא, וחל עליהם שם תרומה אף שהם טמאים,
והם שייכים לכהן, דְּאִי מְקַדֵּשׁ בָּהּ בְּתָן אִשָּׁה – שאם יקדש הכהן
אשה באותם הפירות, תִּפְסֹד לָהּ קְדוּשָׁיָה – יחולו הקידושין, כיון
שקידש בממון שלו, וְלִמְרוֹת זֹאת אָמַר רַבְּנָן – תקנו חכמים ולדעת

בַּמִּדְבָּר דָּף צ עֲמוּד ב תַּלְמוּד בַּבְלִי הַמְּבֹאֵר "שְׁפָה בְרוּרָה – עֶזְרָא וְהַדְרָ" (לְיוֹם שִׁישִׁי) קַעָא

שיכול לעקור דין תורה, שגם חכמים יכולים לנהוג כן. מתרצת
הגמרא: מִיְנֵהֶם מִלְּתָא שְׁאֵינָא – שונה הדבר במעשהו של אליהו
בהר הכרמל, שעשה זאת משום גדר ותקנה, למנוע את כל ישראל
מעבודה זרה, אבל בשאר דברים אין כח ביד חכמים לעקור דבר
מן התורה בקום ועשה.
הגמרא מביאה הוכחה נוספת שיכולים חכמים לעקור דין תורה
אף בקום עשה: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, בעל ששלח גט לאשתו,
וקודם שהגיע הגט לידה כְּפִלּוּ, שלא בידיעת האשה, ועבר בכך
על תקנת רבן גמליאל שלא יבטל הבעל את הגט אלא בידיעת
האשה או השליח. הגט כְּפִלּוּ, אף שעבר על התקנה, ואין האשה
מגורשת, דְּכִי רַבִּי. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אֵינּוּ יוֹבֵל לֹא
לְכַפְּלוֹ, וְלֹא לְהוֹסִיף עַל תְּנָאוֹ הַכְּתוּב בְּגִט, אם אכן היה בגט תנאי,
כִּיּוֹן שֶׁאֵין בֶּן – שחל ביטולו או הוספתו על התנאי שלא בפני
האשה, מֶה בֶּן בֵּית דִּין יָפָה – מה כחה של תקנת רבן גמליאל
שהתקין שלא לבטלו, הרי אם עבר על התקנה, הועילו מעשיו.
מוכיחה הגמרא: וְהָא הֵכָּא, דְּמִדְּרֵייתָא כְּפִלּוּ גַּם, כִּיּוֹן שִׁבִּטְלוּ
קודם שבא ליד האשה, ונאמר זִנְתָן בִּידָהּ, ללמד שעד שלא בא
הגט לידה אינה מגורשת, וְשִׁשּׁוּם סְבֵרָת מֶה בֵּית דִּין יָפָה, סובר
רבן שמעון בן גמליאל שאמרו חכמים שלא יועיל ביטולו, וְקָא
שְׁרִינָא אֶשְׁתִּי אִישׁ לְעֵלְמָא – ואנו מתירים אשת איש להנשא למי
שתרצה. והרי זו עקירת דבר מהתורה בקום עשה.
דוחה הגמרא: מָאן דְּמִקְדֵּשׁ – כל המקדש אשר, אֲדַעְתָּא דְּרַבְּנָן
מִקְדֵּשׁ – הרי הוא תולה את הקדוּשִׁין בדעת חכמים ומקדש על
דעתם, ובאופן זה שביטל את הגט שלא בפני האשה, אֲפִקְעִינָהּ
רַבְּנָן לְקִדּוּשֵׁין – הפקיעו חכמים את קידוּשִׁיו למפרע, על ידי
שאמרו שהכסף שקידש בו את האשה יתא מתנה מכח הפקיר
דין הפקר, ואם כן אין מכאן ראייה שבכוחם לעקור דבר מן התורה
בקום ועשה.
תמדה הגמרא על הדחיה: אֲמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי, הִתִּינַח דְּקִדִּישׁ
בְּכִסְפָּא – תירוץ זה מובן באופן שאדם זה קידש את אשתו בכסף,
שאו יכולים חכמים להפקיר את הממון וממילא פוקעים הקדוּשִׁין.
אבל קִדִּישׁ בְּבִינָא – אדם שקידש בביאה, שלא שייך בה הפקעה,
מָא אִכְּפָא לְמִיטָר – כיצד הפקיעו חכמים את מעשה הקידוּשִׁין
למפרע. מתרצת הגמרא: אף המקדש בביאה עושה כן על דעת
חכמים, וְשׁוּיָהּ וְהַחֲשִׁיבוּ רַבְּנָן לְבָעִילָתָא בְּעִילָת זָנוֹת, ולא כביאת
קידוּשִׁין.
הגמרא מביאה הוכחה נוספת שיכולים חכמים לעקור דין תורה
אף בקום עשה: תָּא שְׁמַע, אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב, שְׁמַעְתָּ מִרְבוּתִי,
שְׁבִית דִּין מִכֵּין וְעוֹנֵשׁ מִלְּקוּתָא וְעוֹנֵשׁ מִיתָהוּ שְׁלֹא מִן
הַתּוֹרָה – במקום שאין חיוב מלקות או מיתה מן התורה, וְלֹא
עושים כן כדי לַעֲבֹר עַל דְּבַר הַתּוֹרָה, לבדות מלבם עונש מיתה או
מלקות לזה שאינו חייב, אֲלֵא כְּדִי לַעֲשׂוֹת כֵּיּוֹן לַתּוֹרָה. מביאה
הברייתא דוגמאות לכך, וְעַמְּשָׁה פֶּאֶרֶם אַחַד שְׂרָבֵב עַל סוּם בְּשֶׁבֶת
בְּיָמֵי יוֹנָיִם, וְהַבִּיאָהוּ לְבֵית דִּין וְסָקְלָהוּ בְּדִין מַחֲלָל שֶׁבֶת גָּמוּר, לֹא
מִפְּנֵי שְׂרָאוֹי לָךְ – לעונש סקילה מן התורה, שהרי לא עבר על
איסור תורה המחייב בסקילה, אלא על איסור דרבנן שאמרו (ביצה
ל) שאין רוכבין על גבי בהמה בשבת, גזירה שמא יתלוש ענף כדי
להכותה, אֲלֵא סָקְלָהוּ כִּיּוֹן שֶׁהִיתָה הַשָּׁעָה צְרִיכָה לָךְ – שבאותו
זמן גזרו היונים גזירות על עם ישראל לבטלם מן המצוות, והיו
המצוות חיוניות בעיניהם, והיו פרוצים בעבירה וממלזלים בשביתת
שבת, ולכן החמירו חכמים לעונש בעונש חמור אף באיסור
מדבריהם. וְשׁוֹב מַעֲשֶׂה פֶּאֶרֶם אַחַד שְׁהִמִּיתָ בְּאֶשְׁתִּי – בא עליה תחת
הַתְּאֵנָה, שהוא מקום גלוי, והוא מעשה פריצות, וְהַבִּיאָהוּ לְבֵית דִּין
וְהִלְקוּהוּ, לֹא מִפְּנֵי שְׂרָאוֹי לָךְ, שהרי לא עבר על איסור תורה
המחייב מלקות, אֲלֵא שֶׁהִשָּׁעָה צְרִיכָה לָךְ – שבאותו הזמן היו
פרוצים בעריות, והיו חכמים צריכים לגדור אותם. הרי שיש כח
ביד חכמים לעקור דבר מן התורה אפילו בקום ועשה, שהרי אסור
מן התורה להכות או להרוג אדם שאינו חייב עונש זה.
דוחה הגמרא: מִיְנֵהֶם מִלְּתָא שְׁאֵינָא – רק במקום שיש צורך לגדור

אֲמַר לִיה רַב חֲסָדָא לְרַבְהּ, פְּעָא לְאוֹתוֹכָךְ – היה בדעתי להקשות
עליך מדינים נוספים שמהם מוכח שחכמים עוקרים דבר מן
התורה, והם, עָרֵל – גר שנתגייר בערב פסח, שמדין תורה יכול
להקריב קרבן פסח מיד, ואמרו בית הלל (פסחים צב.) שאין שוחטין
עליו קרבן פסח, מחשש שמא לשנה הבאה יטמא בטומאת מת
בערב פסח, ויאמר, הרי שנה שעברה בערב פסח טבלתי לגירותי
ואכלתי מיד, וגם עכשיו אטבול ואקריב קרבן פסח מיד, והוא אינו
יודע שבשנה שעברה הוא היה נכרי שאינו מקבל טומאה, וכיון
שלא היה טמא בטומאת מת אינו צריך הזאות שלישי ושביעי ויכל
לאכול קרבן פסח מיד, ולכן גזרו בית הלל שכל גר שנתגייר צריך
להמתין שבעה ימים, כנגד הזאות שלישי ושביעי, עד שיקריב קרבן
פסח.
וְהוֹיָה – טמא מת שחל יום השביעי להזאתו להיות בערב פסח
שחל בשבת, אף שמדין תורה מותר להזות עליו ויאכל קרבן פסח
לערב, אסרו חכמים (שם סו.) להזות עליו בשבת מפני שנראה
כמתקן את האדם מטומאתו, ואף שעל ידי כן לא יקריב את קרבן
הפסח.
וְאִמְרֵי – אמרו חכמים (שבת קל.) שאין מביאים אומל למול בו תינוק
בשבת ממקומות שלא עירבו זה עם זה, ועקרו בכך דין מילה
בזמנה, אף שמן התורה אין איסור טלטול במקומות אלו.
פְּרִין בְּצִיצִית – אף שמדין תורה מותר להטיל תכלת, שהיא צמר,
בבגד של פשתן, כיון שמצות עשה של ציצית דוחה את איסור
שעטנן, אסרו חכמים לעשות כן מחשש שמא יהיה לו בגד מיוחד
ללילה, שהוא פטור מציצית, ונמצא שנחנה מכלאים שלא במקום
מצוה. הרי שבתקנתם עקרו חכמים דין תורה שחייבה גם סדין של
פשתן בציצית, והתירו ללבוש אותו בלא תכלת.
וְכִכְשִׁי עֲצֵרָה – שני כבשים הבאים בחג השבועות יחד עם שתי
הלחם שהם קרבן ציבור, שיש לשוחטם לשם שלמי ציבור, ואם
נשחטו בשבת שלא לשם שלמי ציבור אלא לשם עולה, אמרו
חכמים (ביצה כ.) שכיון שאסור לבשל היום את הבשר ולאוכלו, לא
יזרוק את הדם, משום שבות, ועקרו בזה שלש מצוות עשה, זריקת
הדם, הקטרת אימורים, ואבילת בשר הקרבן.
וְשׁוּפָר לְזוּלָב – תקנו חכמים (סוכה מג.) שאין תוקעין בשופר בראש
השנה שחל בשבת, ואין נוטלים לזבל אפילו ביום טוב ראשון, אם
חל בשבת, גזירה שמא יעבירם ארבע אמות ברשות הרבים כדי
ללכת לבקי שילמדנו, ויעבור על איסור תורה, ועקרו בכך מצוות
עשה של תקיעת שופר ונטילת לזבל.
סיים רב חסדא ואמר לרבבה: אף שמכל הדינים הללו היה בדעתי
להוכיח לך שיכולים חכמים לעקור דין תורה, אבל הִשְׁתָּא דְּשִׁנִּית
לָךְ – עכשיו שתרצת לי על קושייתי, שעקירת מצוה בשב וְלֹא
תַעֲשֶׂה, לֹא מִיְעָקָר הוּא – אינה נחשבת 'עקירה', ויכולים חכמים
לעשות כן, כְּפִלּוּהוּ נָמִי – כל הדינים שהיה בדעתי להקשות מהם,
כיון ששָׁב וְלֹא תַעֲשֶׂה יִנְיָהּ וְהוּא (הם), אין מהם קושיא על דברייך,
שאין בהם עקירת דבר מן התורה בקום ועשה.
הגמרא מוסיפה להביא ראיות שיש כח ביד חכמים לעקור דין
תורה אפילו בקום ועשה: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, נאמר בפסוק
(דברים יח טו) 'נְבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאֲחֵיךָ כְּמִנִּי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֲלֵיו
תִּשְׁמָעוּ', ויש לתמוך מלשון הפסוק שֶׁאֵפִילוּ אם הנביא אָמַר לָךְ
עָבֹר עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת שְׁפִתְיֹךָ, כָּנֹן – כמו שעשה אֱלֹהֵינוּ הנביא
בְּהַר הַפְּרָמִל, שהקריב קרבן בבמה, אף שהיה זה אחר שנבנה בית
המקדש בירושלים ונאסרה הקרבה בבמות באותה שעה, והיה
בכך חיוב כרת על השחיטה ועל העלאת קרבן מחוץ לבית
המקדש, הִכָּל לִפִּי שָׁעָה – שהתיר זאת רק לזמן מסוים, ולא שאמר
שמכאן ואילך בטלה מצוה זו לגמרי, שְׁמַע לֹא. הרי שיש כח ביד
חכמים לעקור דבר מן התורה אפילו בקום ועשה כשחיטה או
העלאת של קרבן בחוץ.
דוחה הגמרא: שְׁאֵינָא הָתָם – שונה הדבר לגבי נביא דְּכֵתִיב אֲלֵיו
תִּשְׁמָעוּ, ולא מצאנו שיש כח זה אף בחכמים.
מקשה הגמרא: וְלִיְנָמֵר מִיְנִיָּה – נלמד מדין הנביא שמפורש בתורה

1 את הציבור לפי שעה מאיסורים, עקרו חכמים דין תורה גם בקום
2 ועשה, אבל בתקנה לדורות לא מצינו שעקרו חכמים דבר
3 מהתורה בקום עשה.
4 שנינו במשנה (פז): שאשה שהלך בעלה למדינת הים ואמר לה עד
5 אחד שמת בעלה, ונישאת לאחר, ואחר כך בא בעלה, נוהגים בה
6 כמה דינים, וביניהם, וְלֹא זֶה וְזֶה – בעלה הראשון וכן השני
7 שנשאה לו, מִמָּמְאִין לָהּ – אם הם כהנים אסורים הם להיטמא לה
8 במותה. מבררת הגמרא: מִנָּלָן דִּין זֶה, שאם בעלה הראשון כהן
9 אסור להיטמא לה. מבארת הגמרא: דְּבִתִּיב במצות טומאת הכהן
10 לקרובים (ויקרא כא ב) 'כִּי אִם לְשֹׂארוֹ הִקְרַב אֵלָיו וגו' לָהּ יִטְמָא, וְאָמַר
11 מֶר בִּפְרוּשׁ הַפְּסוּק, 'שֹׂארוֹ' זו אִשְׁתּוֹ, שְׁמוּתָר לכהן להיטמא
12 לאשתו, וּבִתִּיב באותה פרשה (שם כא ד) 'לֹא יִטְמָא בָּעַל בְּעָמִיו
13 לְהַחֲלוֹ', שמשמע שבעל אינו מיטמא לאשתו, הרי שֵׁשׁ בָּעַל
14 שְׁמִיטָמָא וְיֵשׁ בָּעַל שְׁאִין מִיטְמָא, הָא בִּיצֵד, כלומר מתי נטמא הבעל
15 לאשתו ומתי אינו נטמא, מִיטְמָא הוּא לְאִשְׁתּוֹ בְּשֶׁרֶת, וְאִינוּ מִיטְמָא
16 לְאִשְׁתּוֹ פְּסוּלָה, ולכן במשנתנו שאשתו הלכה ונישאת לאחר הרי
17 היא מחללת אותו, ולכן אין בעלה הראשון מיטמא לה.
18 הגמרא ממשיכה לבאר את מה ששנינו במשנתנו על אותה אשה:
19 וְלֹא זֶה וְזֶה – בעלה הראשון והשני אינם זָכָאִין בְּמִצְוַתָּהּ של
20 האשה וְכוּ'. מבארת הגמרא: הטעם שבעלה הראשון אינו זכאי
21 במציאתה, כיון דַּמְעָמָא מֵאִי אָמור רַבָּנָן – מה הטעם שתיקנו

22 חכמים שְׁמִצְיָאָת אִשָּׁה תהא שייכת לְבַעְלָהּ, כִּי הֵיכִי דִלָּא תִּיהוּ לִיה
23 – בכדי שלא תהיה ביניהם אִיבָה – שנאה ומריבה, אבל הָכָא,
24 באשה האסורה עליו, אדרבה, תִּיהוּ לִיה אִיבָה וְאִיבָה – מוטב
25 שתהיה ביניהם איבה ותצא ממנו, שהרי אסורה היא לו.
26 ממשיכה הגמרא לבאר את המשנה: וְאִין בעלה הראשון והשני
27 זוכים בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ. מבארת הגמרא הטעם שבעלה הראשון אינו
28 מקבל את מעשה ידיה, מַעְמָא מֵאִי אָמרי רַבָּנָן שְׁמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ של
29 האשה שייכים לְבַעְלָהּ, מְשֻׁם דְּקִאֲכָלָה מְזוּנִי – שהיא מקבלת
30 מזונות מבעלה, וכנגדם תיקנו לו חכמים שמעשה ידיה שלו, אבל
31 הָכָא, באשה האסורה עליו, כִּיִּין שקנסוה חכמים דְּמְזוּנִי לִית לָהּ –
32 שאין לה מזונות ממנו, מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לָאוּ דִּידֶיהָ – לא תקנו לו חכמים
33 שמעשה ידיה שלו.
34 עוד שנינו במשנה: 'וְלֹא מִיפֵר נְדָרֶיהָ'. מבארת הגמרא: הטעם
35 שבעלה הראשון אינו מיפר את נדריה, דַּמְעָמָא מֵאִי אָמַר רַחֲמֵנָא
36 – מדוע אמרה התורה בָּעַל מִיפֵר את נדרי אשתו, הרי זהו כִּדִּי שְׁלֹא
37 תִתְּנֶנָּה על בעלה בנדרים שיש בהם עינוי נפש, כגון שלא תרחץ
38 או שלא תתקשט, אבל הָכָא, באשה האסורה לו, טוב הדבר שלא
39 יוכל להפר את נדריה, תִתְּנֶנָּה וְתִתְּנֶנָּה, כדי שתצא ממנו.
40 עוד שנינו במשנה: הִיתָה כֶּת יִשְׂרָאֵל נִפְסָלָה מִן הַכְּהוֹנֵה וְכוּ' ובת
41 לוי מן המעשר.